

ПОЛИТИЧЕСКАТА ПОЛИЦИЯ В РУСИЯ

Иван Рабаджиев

Историята на специалните служби в Русия е свързана с възникването, установяването и развитието на държавата като цяло и те често пъти оказват влияние върху вътрешната и външната политика на страната. Наказателно-издирвателните органи са неотменима част от държавния апарат на дореволюционна Русия и изпълняват важни функции за опазването на социалния ред. Начин на осъществяване на техните задължения, в условията на антагонистично класово общество, е предупреждението и предотвратяването на всякакви нарушения, които се отнасят до намесата в горепосочения ред, неговата промяна. Важни условия за ефективността на действията на тези органи е своевременното реагиране на динамично променящата се историческа обстановка, което се постига чрез структурни, кадрови и дори цялостни реформи в системата на политическата полиция.¹

Първата политическа полиция в Русия, далечен предшественик на по-рафинираните форми на подобна служба за сигурност, е Опричинната, която е въведена през 1565 г. от Иван Грозни, първия Велик княз на „всея Руси“, коронясан за цар. Задачите, с които била натоварена тази структура, в своята същност не се отличават от тези, с които се занимават подобни служби и в днешно време, а именно – откриване, идентифициране и неутрализиране на лица и кръгове в обществото, които планират или осъществяват държавна измяна. Опричинната олицетворява в пълна степен личността на своя създател и не се колебае да прилага сила, достигаща бруталност в изпълнението на своите правомощия. За това свидетелстват действията от 1570 г., когато заради съмнения в държавна измяна, е атакуван Новгород и населението му бива жестоко наказано. Броят на жертвите е спорен, като цифрите варират от 2-3 хиляди до 10-15 хиляди души при население на града 30 хиляди. Опричинната е премахната седем години след създаването си.

Своеобразен наследник на структурата на Иван Грозни е Преображенският приказ, създаден от Петър I в края на XVII век, през 1686 г.² Създаден по-скоро като военен орган,

¹ М.С. Чудакова, Проблемы взаимоотношений общей и политической полиции царской России, Вестник Томского Университета, 2010 г. № 3(11), с. 26

² Полмар, Н. Алън, Т. Энциклопедия на шпионажа, стр. 471.

службата има за цел да ръководи Преображенския и Семьоновския полк, но пълномощията ѝ бързо се увеличават като достигат до правото да разследват всички престъпления, извършени „на думи или дела“.

Разширяващите се пълномощия на тази служба за сигурност скоро включват правото за провеждане на разследване и разпит на всички в държавата независимо от техния статут. Числеността на структурата е малка – ръководител и няколко души административен персонал. Под командването на ръководителя обаче се намират Преображенският и Семьоновският полк, които действат като правоприлагащи органи. В случай на уличаване в престъпление срещу държавата, лицето може да бъде осъдено от самия Преображенски приказ, като само царя може да реши друго.

Преображенският приказ провежда разпитите по делата на стрелците – първите професионални войскове части в Русия, които през 1698 г. се опитват да вдигнат бунт. Жестокостите, извършени от тази структура, свидетелстват за властта, която всички подобни служби притежават и използват често, за да запазят вече утвърденото държавно устройство. Преображенският приказ просъществува тридесет години. През това време в него се провеждат няколко хиляди разследвания и разпити (в това число на сестрата на царя София, заточена в манастир). През 1729 г., четири години след смъртта на Петър I, дейността на ведомството е прекратена. Необходимо е да се спомене, че през 1718 г. е създадена т.нар. Тайна канцелария, която разследва престъпления срещу държавата заедно с Преображенския приказ. На практика тя поема функциите на Приказа, след прекратяването на съществуването на последния и действа до 1762 г., когато Петър III ликвидира институцията Тайна канцелария.

Политическата полиция се възстановява при Екатерина II, под названието Тайна експедиция, към първи отдел на сената.³ Тя провежда стотици дела, като сред тях са тези срещу родоначалниците на руската революционна интелигенция Александър Радищев и Николай Новиков. До момента на възцаряването на Александър I списъците на тайната полиция наброяват 700 човека, които били заточени в манастири, крепости в Сибир и намиращи се под полицейски надзор⁴. Новият император обаче решава да преустанови съществуването на тази структура и да даде политическа амнистия на тези, които по един или друг начин са под определени ограничения, наложени от Тайната експедиция.

³ Анисимов, Е. Дыба и кнут: политический сыск и русское общество в XVIII веке. Москва, Новое литературное обозрение, 1999. с.73

⁴ Сватиков, С.Г. Русский политический сыск за границей, с.4

Това, разбира се, не слага край на политическата полиция като структура в империята. През 1811 г. със създаването на министерство на полицията, задачите от компетенцията на политическа полиция са възложени на т.нар. Особена канцелария към същото министерство, а при сливането на министерството на полицията с това на вътрешните работи през 1819 г., тя носи името Особена канцелария на министерство на вътрешните работи.

През следващите десетилетия, дори век, преследванията по политически причини в Русия не спират, но институционалното обезпечение на тази задача не е така добре оформена и регламентирана. Това състояние се запазва до неуспешното въстание на декабристите през 1825 г., които могат да бъдат наречени първите руски революционери в смисъл на преследващи осъзнати, организирани и идейно обосновани политически цели. Тяхната поява, работа и последващ разгром довежда до нуждата от формирането на нова структура, наречена Трето отделение на Имперската канцелария на Николай I. До 1830 г. Николай I успява да създаде обществено-политическа система, която може да бъде наречена „полицейска държава“. Действията на Трето отделение били насочени срещу дисиденти като университетски преподаватели, студенти, писатели, музиканти и др., което създавало усещане в обществото за могъществото на политическата полиция и необятността на информацията и на средствата, с която тя разполагала. Всичко това запазило самодържавието в империята и давало представата за стабилност и устойчивост, но както отбелязва Ричард Дийкън: „Николай I навлякъл върху себе си и длъжността на царя такава омраза, че съдбата на царството била решена преди 1850 г.“⁵

През 1827 г. били установени изпълнителите на действията на Трето отделение – жандармски офицери, които били част от Жандармския корпус. Традиционно, началникът на този корпус управлявал и Трето отделение. В големите губернски градове били назначени щабофицери, които през 1867 г. стават началници на губернските жандармски управления. С основание може да се твърди, че Трето управление играе водеща роля в борбата срещу политическото инакомислие, престъпленията срещу държавата и дисидентството. От правораздавателна гледна точка е необходимо да се отбележи, че при Николай I делата срещу политическите противници били водени от Особени комисии и военен съд, а при наследника му – от Сената, военния съд и понякога от съдебната палата.

Наследникът на Николай I, който е считан за олицетворение на самодържавието, Александър II, е приет с изключително въодушевление от цялото руско общество.

⁵ Хюз-Уилсън, Д. За разузнаването, с.39

Интелигенцията очаквала въвеждане на реформи, докато крепостните селяни очаквали свобода. Реформите от втората половина на XIX в., които провежда Александър II, останал в историята като Освободител поради повече от една причини, несъмнено са с прогресивен характер, но също толкова сигурно е, че не успяват да решат проблемите, бушуващи в обществото на империята по това време. Липсата на последователност в начина им на провеждане довежда до неуспех при потушаването на напрежението в обществено-политическия живот на страната, което видимо се увеличава в края на столетието. Например през 1880 г. „омразното“ Трето отделение е унищожено, но неговите служители са преместени на работа в Департамента на полицията към министерството на вътрешните работи. При това положение органите за политически разследвания остават губернските жандармски управления, а Департаментът на полицията е център за политически разследвания до края на империята.

През 70-те и 80-те години на XIX в., се активизират действията на интелигенцията, студентските кръгове и по-радикалните елементи на обществото⁶. Работническото движение също става фактор, изискващ необходимото внимание при разглеждането на вътрешнополитическия живот в държавата. Великата реформа от 1861 г. на Царя Освободител не успява да успокои селско население, което съставя огромна част от поданиците на императора. Това е периодът, когато организационно се оформя и партията „Народна воля“ - революционна организация, която разглежда индивидуалния терор като основно средство за постигане на политическите си цели. Нейният възход е лесно проследим, тъй като по това време растат и опитите за покушение срещу Александър II и други държавни дейци и общото заключение на съвременниците е, че страната се намира на прага на общонационална криза, изход от която е провеждането на по-нататъшни реформи⁷.

Рязкото нарастване на опозиционните настроения и на антиправителствените прояви кара властта да пристъпи към реформиране са репресивните органи. Основен елемент в тази политика е подобряването на системата на политическа полиция.

През XIX в. думата „полиция“ означава учреждение, което поддържа реда, бори се с престъпността и защитава обществения и държавен строй. В общи линии, полицията може да бъде разделена на две основни групи: охранителна и разследваща. Разследващата се дели, в зависимост от поставяните задачи, на криминална и политическа, като последната представлява

⁶ М.С. Чудакова, Проблемы взаимоотношений общей и политической полиции царской России, Вестник Томского Университета, 2010 г. № 3(11), с. 27

⁷ Перегудова, З.И. Политический сыск в России (1880-1917 гг.). Москва, РОССПЭН, 2000, с. 17.

система от дейности, насочени към идентифициране на лица, чиито действия и начин на мислене, според съществуващото законодателство, са били опасни за държавна система⁸.

На 6 август 1880 г. в Русия се образува ново учреждение – Департамент на държавната полиция, по този начин ставайки висш орган на политическата полиция в империята. Това е отговорът на властта към растящото социално-политическо напрежение в страната, което произвежда атентати срещу царя. В първите си месеци на съществуване се създава структурата и се определят основните функции, като активен участник в тези процеси е вътрешният министър и началник на жандармите – М.Т. Лорис-Меликов⁹. В началото учреждението разполага с три своеобразни отдела – разпоредителен, законодателен и секретен, а впоследствие се оформят и други. До края на съществуването си през февруари 1917 г. институцията има следния вид:

Първи отдел (разпоредителен), който се занимава със завеждането на общите полицейски задачи, определени финансови отговорности и разпределение на личния състав на общополицейските служители.

Втори отдел (законодателен), който се занимава със съставянето на полицейски инструкции, наръчници и подготовка на законопроекти, както и с организацията на полицейските управления в империята.

Трети отдел (секретен), който осъществява политическите разследвания, надзор, борба с политическите партии и масови организации, охраната на царя, ръководството на задграничната агентура, както и външното и вътрешно наблюдение. След 1 януари 1898 г. голяма част от функциите на Трети отдел, преминават в т.нар. Особен отдел.

Четвърти отдел се занимава с наблюдението, като до 1907 г. то се докладвало в губернските жандармски управления, а след това този отдел се занимава с надзор на масовите работнически и селски легални организации.

Пети отдел също осъществява надзор, но за разлика от Четвърти, той се занимавал също така с нелегални организации, а освен това изготвя доклади за Особени съвещения.

Шести отдел съблюдава за изготвянето, съхраняването и придвижването на взривни вещества, води разработки и реализация на законодателството във фабрично-заводската сфера,

⁸ Заварзин П.П. Работа тайной полиции // Охранка: Воспоминания руководителей политического сыска: В 2 т. М.: Новое литературное обозрение, 2004., с.22

⁹ Зайончковский П.А., Кризис самодержавия на рубеже 1870-1880-х годов, с.181

а след 1907 г. издава справки за политическа благонадежност на постъпващите в държавна служба.

Седми отдел, който бил създаден през 1902 г. наследява функциите на Четвърти по отношение наблюдението над политически действия, води справки за революционерите, които били привлечени в следствие държавни престъпления, а след 1905 г. в работата му възниква нуждата от наблюдение на движението на укриващите се обвиняеми.

Осми отдел завежда разследващите органи – криминално разследване, школата за инструкции и фотография в Департамента на полицията.

Девети отдел, който има най-кратка история (1908-17 г.), се занимава с контраразузнаване и надзор над военнопленниците.¹⁰

В структурата на Департамента на полицията, освен посочените отдели, се включва и Особен (политически) отдел, който става основен орган по политически разследвания и сам се състои от седем отдела плюс агентурен и секретен.

Той разполага с изключително богат архив, който включва сведения за 55 хил. политически неблагонадеждни лица, фотографии на 20 хил. души, които са под политическо разследване, както и с библиотека от нелегални и забранени издания.¹¹

Политическото разследване на империята се съсредоточава в ръцете на завеждащия Трето отделение (Особен отдел) на Департамента на полицията. В него служат жандармски офицери и по-рядко държавни чиновници. Между този отдел и периферните подразделения, осъществяващи политически разследвания на територията на Русия, с течение на времето се развиват обтегнати, а понякога и враждебни отношения. Често пъти служителите в провинцията обвиняват своите колеги на централно ниво в присвояване на резултатите от свършената работа, като тези обвинения не са съвсем безпочвени. Това води до намаляване на мотивацията в периферията и снабдяването на центъра с не толкова добра или детайлна информация по разработваните операции.

През 1880 г. при провеждането на реформата в тази сфера Трето отделение престава да съществува, неговите служители са преместени на служба в Департамента на полицията към Министерството на вътрешните работи, а функциите, изпълнявани от началника на жандармите

¹⁰ Мойсинович, А. М. Политический сыск в России в конце XIX – начале XX в. с.14

¹¹ Пак там.

се поемат от министъра на вътрешните работи. На местно ниво обаче, дейността по политически разследвания си остава в компетенциите на губернските жандармски управления.

Корпус на жандармите

През 1880 г. Корпусът на жандармите влиза в състава на Министерството на вътрешните работи, а министърът става главен началник на Департамента и едновременно шеф на жандармите, докато “завеждащият полицай“ отговаря за дейността на полицията и е командир на Корпуса.

Корпусът на жандармите е специализирано военно формирование, съставено основно от жандармско-полицейските учреждения в Руската империя. Към 1880 година числеността му наброява 521 генерала и офицера и 6187 по-ниски чиновове, към 1913 година те вече са 12 700 човека, а в края на 1916 г. в него служили 16 хиляди души¹².

Военната му структура се състои от Главно управление (щаб), 75 губернски и областни жандармски управления, 30 уездни, 33 железопътни жандармско-полицейски управления, в чиито състав влизат 322 отдела в градовете и на големите станции: 3 дивизии, 1 конен жандармски отряд, 2 пехотни, 2 пристанищни и 21 крепостни отряда, както и 27 строеви части.¹³

Институционалната структура на Корпуса се изразява в 6 отдела, които се занимават с комплектоването на личния състав, организацията на пограничните пунктове, разследване на длъжностни престъпления, финансов и административен надзор, съдебни дела и др. Трябва да се отбележи, че Пето отделение на Корпуса се намира под ръководството на Трето отделение, като Жандармския корпус е изпълнителен орган на Отделението. Водещо структурно подразделение по политическите разследвания се явява губернското жандармско управление (ГЖУ), което в тази област е подчинено на Департамента на полицията.

Както е известно, в регионите с политическа полиция се занимават губернските жандармски управления, областните жандармски управления (ОЖУ) жандармерийско-полицейски отдели на железниците, отдели за издирване, които съществуват през 1907-1914 г. Чрез тези формирования Департамента на полицията и нейният Особен отдел осъществяват функциите си по места. Местните органи на политическата полиция имат двойно подчинение –

¹² Мойсинович, А. М. Политический сыск в России в конце XIX – начале XX в. с.18

¹³ Пак там.

корпус на жандармите и Департамент на полицията. Корпусът осъществява контрол върху строевата част, стопанствеността и надзора, докато Департаментът на полицията при оперативно-следствен план. Губернските жандармски управления са създадени на основата на Положението в Корпуса на жандармите от 16 септември 1867 г. ГЖУ са задължени само по отношение на наблюдение и съдействие при възстановяването на нарушен ред, но само в случай, че са поканени от местните власти или когато изпълнителна полиция на място липсва.¹⁴

Особено внимание се обръща на работата на секретната агентура – основен източник на информация за организацията на революционерите. Ефективността на секретната агентура се измерва „не в количеството на проведени ликвидации, а в броя предупреждения за престъпления“. За изпълнението на тези задачи са привлечени различни видове агенти: секретни сътрудници, информатори и помощни агенти. Това е област, в която интересите на охранката, полицията и ГЖУ също се сблъскват. В организацията на политическата полиция, особено в началните етапи, често се противопоставят интересите с общата полиция, която е привикнала с водещата си роля в тези области.

Личните интереси при тези служители и ведомствените амбиции често вземат надмощие над общата цел на политическа полиция. Подобни противоречия са характерни за всички подразделения на полицейската система: обща полиция, жандармско управление и отделение на охранката¹⁵. Областният отдел за сигурност не проявява особен интерес спрямо това кой е източникът на информацията (агенти на ГЖУ или охранката), въпреки това приоритетът на тяхното развитие е даден на отдела за сигурност - специфичен орган за политическо разследване, особено след като началникът на отдела за сигурност в провинцията има по-големи правомощия и възможности, отколкото офицер от ГЖУ. Обобщавайки някои от резултатите, е възможно да се отбележи, че създаването на отдели за издирване (след това преименувано в охранителни) има за цел да доближи наказателния апарат до антиправителствените организации, прехвърлили дейността си от центъра в регионите. Службите за сигурност, създадени чрез ускорено законодателство, са извънредни органи на политическото разследване и техните ръководители не са били длъжностни лица. Създадени изключително с цел провеждане на политически разследвания, те преследват дисиденти, подчинявайки официалните жандармско-полицейски органи по този въпрос: ГЖУ и общата полиция. Следователно дейността на местните разследващи органи често се усложнява от сблъсъци с ведомствените интереси на ГЖУ и полицията и дори противоречия с губернаторите. Известно е, че възникват през периода, когато

¹⁴ Перегудова, З.И; Политический сыск России (1880-1917гг.), с. 112

¹⁵ Пак там. с. 77

дейностите на общите полицейски органи започват да се засилват, отделите за сигурност в столиците са част от офисите на градоначалника и шефа на полицията. Това не само позволява да се скрие от населението истинската цел на органите за политическо разследване, но и първоначално ограничава техните функции, за да се избегнат противоречия между общата полиция (която е оглавявана от началника на полицията) и охранката. Ситуацията обаче се развива по различен начин. Създадени по-късно, отколкото в столиците, отделите за сигурност са сформирани от независими органи за издирване (въпреки че на определени етапи са били част от ГЖУ) и поради това са принудени да „спечелят“ правото си да провеждат политически разследвания от началника на полицията и от общата полиция, която му е подчинена, както и от местното ГЖУ¹⁶.

Преди всичко, политическата полиция и другите служби на общата полиция участват в извършването на арести, когато по някаква причина е неудобно да се използват служителите на охранката или за участие в големи полицейски операции („ликвидации“ по тогавашната терминология). Повечето служители на службите за сигурност обаче вече са задържани за сметка на полицейския резерв. В някои случаи общата полиция действа по собствена инициатива, всъщност извън неясно установената правна рамка на тяхната компетентност.

В резултат на това желанието да се модернизира системата на политическата полиция, да се приведе в по-голяма степен в съответствие с новата историческа ситуация е закъсняло в дейността на административно-бюрократичната система на царизма. Полицейското управление, подобно на своя предшественик, не успява да изпълни основната си цел - да опази държавната структура на Русия – нейната монархия непокътната. Засегнат не само от тромавия, закостенял бюрократичен апарат, но и от неговия ведомствен сепаратизъм. Противоречията между органите на политическото разследване и общата полиция, съперничеството между ГЖУ и охранката не само ограничават ефективността на борбата с революционния елемент, но и не позволяват да се концентрират всички усилия върху прякото изпълнение на задачите, които са били изправени пред тях. Усилията на полицейското управление за преодоляване на различията не дават необходимите резултати.

Всички дейности на оперативно-издирвателните, разузнавателните и контрразузнавателните звена, пряко или косвено, са насочени към получаване на оперативно

¹⁶ Т.М. Лаврик Организационно-правовые основы деятельности жандармских управлений Российской империи, 1867–1917 г. с. 11

значима информация и документиране на незаконни действия¹⁷. За това се използват регулирани и нерегулирани от закона методи, като последните се използват за получаване на информация за внимателно скрити и маскирани признаци на престъпни и разузнавателни дейности, които не могат да бъдат открити чрез регламентирани от закона наказателно-процесуални мерки. От древността ядрото на такива тайни прийоми е „агентурният метод“, който се изразява във внедряване на лица и оперативни служители в нелегална среда. Широкото използване на агенти за осведомяване относно дейността на революционни, опозиционни организации и престъпният свят е характерно за втората половина на XIX век. и началото на XX век.

Охранка

През втората половина на XIX век тайната полиция в Русия е наричана „охранка“. Наименованието може да се отнесе към 1881 г. и е използвано по-конкретно за политическата полиция. Част от нейните задачи включват внедряването на агенти сред опозицията, които предизвикват арести на автентичните лица на революцията, чрез използването на провокации. Интересен факт, който трябва да се отбележи е, че помощ за реорганизирането на съществуващите вече секретни служби е получена от Вилхелм Щибер, ръководител на подобни служби в Прусия и всепризнат капацитет в областта¹⁸. Отделът за държавна защита, който по-късно е наречен Охранное отделение, но по-често е наричан Охранка, има вече способности и намерения да извършва дейност зад граница, организирайки шпионска мрежа, която проследява подривните елементи, напуснали империята, но продължаващи своите заговори срещу монархията. Охранката има голяма независимост от министерствата на вътрешните и външните работи, както и от военното министерство. Тя разполага със свои мрежи от агенти, които наблюдават лицата, представляващи оперативен интерес за държавата.

Първото охранно отделение като орган на политическата полиция се създава в Петербург през 1866 г. след покушение срещу императора. То обаче не играе съществена роля поради слабото революционно движение и примитивността на техническото разследване, като то е съставено от 12 души. През 1880 г. се създават такива в Москва и Варшава. Московското отделение се занимава не само с Москва и предградията, но с още 13 губернии – Костромска,

¹⁷ Ю.В. Микитюк, С.И. Иванов, Организационные формы деятельности охранных и розыскных отделений полиции во второй половине XIX века и в преддверии революций 1905-1907 и 1917 годов в России, 2018 г., с.38

¹⁸ Полмар, Н. Алън, Т. Енциклопедия на шпионажа, стр.431.

Тверска, Ярославска и др¹⁹. На 12 август 1902 г. се приема „Положение на началника на следователското отделение“ в съответствие с което в градовете, в които се забелязва засилване на революционното движение, се откриват следователски отделения, като началника е натоварен с управление на политическото издирване и външно наблюдение, както и на секретната агенатура в даден район. Въпреки този законодателен акт, въпросът за законодателно обезпечение на издирвателното отделение не е разрешен и те в началото си действат незаконно и без ясна правна рамка. Решение на проблема може да се види в „начина на провеждане в условията на ускорено законодателство въпроса за създаване на длъжност за особени поръчения“. Посочва се, че тези лица „са под надзор от Департамента на полицията и прокуратурата при производството на разследващи дела от политически характер“.

След ликвидацията на Трето отделение, по разпореждане на вътрешния министър Михаил Лорис-Меликов се открива „Секретно-разследващо отделение“ в службата на московския обер-полицейски началник. Това отделение може да се съпостави с отделение, открито при губернатора на Варшава. В съответствие с положението за засилена охрана от 14.08.1881 г. всички три Отделения по опазване на обществения ред са подчинени на Трето отделение на Департамента на полицията.

Силите и средствата за оперативно-издирвателни операции през първата половина на XIX век са изключително ограничени. Личният им състав включва едва няколко жандармеристки и полицейски звена, също толкова малък брой агенти и кореспонденция. Според И.И. Симбирцев и И.М. Троцки²⁰, поражението на тайните общества на декабристите разбива организационната сила на опозицията сред благородниците, а друга по това време в страната не съществува. Скоро обаче екстремистите и догматиците, главно от обикновените хора, стават част от ръководството на революционното движение. Те се опитват да "вдъхновят революцията", за да може тя да поеме по пътя към физическото унищожение на император Александър II. След убийството му извършва редица други терористични актове. Тези действия принуждават полицията да премине към систематични операции с използване на агенти провокатори. Например инспекторът на петербургския отдел за сигурност подполковник Георги П. Судейкин вербува Сергей Дегаев, щабкапитан и ръководител на Централната група на „Народна воля“. С негова помощ става възможно да бъдат арестувани 120 членове на „Народна воля“, включително през февруари 1883 г. - последният член на изпълнителния комитет на „Народна воля“ Вера Фигнер. Тя прехвърля

¹⁹ Мойсинович, А. М. Политический сыск в России в конце XIX – начале XX в.. Ярослав, 2010 г., с.22

²⁰ Ю.В. Микитюк, С.И. Иванов, Организационные формы деятельности охранных и розыскных отделений полиции во второй половине XIX века и в преддверии революций 1905-1907 и 1917 годов в России, 2018 г., с.36

своите правомощия на Дегаев преди ареста, което го превръща в действителния ръководител на организацията. Изглежда, че целта е постигната и че „Народная воля“ е поставена под пълен полицейски контрол. Скоро обаче Дегаев, уплашен от амбициите на Судейкин (които стигат твърде далеч: с помощта на грандиозна провокация той се надява да стане незаменим по въпроса за политическото разследване и да заеме поне поста министър на вътрешните работи), признава за предателство на член на изпълнителния комитет Лев Тихомиров и на 16 декември 1883 г. Судейкин е убит в апартамента на Дегаев²¹.

Охранката е мощна структура, която всява страх в империята, но нейната ефективност е спорна. Убийството на Александър II през 1881 г., наред с неуспехите в удовлетворяването на информационните нужди на Русия по време на войната с Япония от 1904-1905 г. и по-късно по време на Първата световна война, са важни фактори, спомагащи за свалянето на династията Романови от престола в Руската империя след повече от 300 годишно управление.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Анисимов, Е. Дыба и кнут: политический сыск и русское общество в XVIII веке. Москва, Новое литературное обозрение, 1999 г.
2. Заварзин, П.П., Работа тайной полиции // Охранка: Воспоминания руководителей политического сыска: В 2 т. М.: Новое литературное обозрение, 2004.
3. Зайончковский, П.А., Кризис самодержавия на рубеже 1870-1880-х годов, Москва, 1964 г.
4. Лаврик, Т.М., Организационно-правовые основы деятельности жандармских управлений Российской империи, 1867–1917 г., Москва, 2006 г.
5. Микитюк, Ю.В., Иванов, С.И., Организационные формы деятельности охранных и розыскных отделений полиции во второй половине XIX века и в преддверии революций 1905-1907 и 1917 годов в России, 2018 г.
6. Мойсинович, А. М. Политический сыск в России в конце XIX – начале XX в.. Ярослав, 2010 г.
7. Перегудова, З.И.; Политический сыск в России (1880-1917 гг.). Москва, РОССПЭН, 2000 г.
8. Полмар, Н. Альн, Т. Энциклопедия на шпионажа. Нью Йорк, 1997 г.

²¹ Микитюк, Ю.В., Иванов, С.И., Организационные формы деятельности охранных и розыскных отделений полиции во второй половине XIX века и в преддверии революций 1905-1907 и 1917 годов в России, 2018 г. с. 36

9. Сватиков, С.Г., Русский политический сыск за границей. Ростов на Дон, 1918 г.
10. Хюз-Уилсън, Д., За разузнаването. Великобритания, 2017.
11. Чудакова, М.С., Проблемы взаимоотношений общей и политической полиции царской России, Вестник Томского Университета, № 3(11), Томск, 2010 г.

THE POLITICAL POLICE IN RUSSIA

Ivan Rabadzhev

According to the author *Okhranka* is a powerful structure that instills fear in the empire, but its effectiveness is questionable. The assassination of Alexander II in 1881, along with failures to meet Russia's information needs during the 1904-1905 war with Japan and later during World War I, were important factors in overthrowing the Romanov dynasty from the throne of the Russian Empire after more than 300 years of rule.